

Flerspråkig litteratur och läsare i interaktion

Välkommen till ett specialnummer av *Edda* som ur flera olika perspektiv sysselsätter sig med frågor om flerspråkig litteratur och läsare! Dess artiklar rör sig från flerspråkig avantgarde-poesi, som driver sina läsare-åhörare ut på djupt vatten, till en på det stora hela enspråkig roman vars subtila språkstrategier påminner läsaren om att hon nu befinner sig i en flerspråkig värld översatt till svenska. De visar resultaten av den förskjutning som pågår inom fältet – från att se litterär flerspråkighet som en given textuell egenskap till att förstå flerspråkighet som en händelse, som något som görs, till exempel i läsakten. Denna nya forskning placerar därför läsare, publik och kontexter i centrum för studiet.

Litterär flerspråkighet är både ett grepp och ett begrepp – det grepp som flerspråkig litteratur med nödvändighet använder men också ett brett och mångfacetterat begrepp inom litteraturvetenskapen. Med dess hjälp riktas ljuset mot texter som rymmer inslag från flera språk och flera slags språk (såsom dialekter eller slang); texter som tematiserar och gestaltar flerspråkighet utan att för den skull vara skrivna på flera språk; författarskap som rymmer verk på olika språk; länder vilkas litteratur skrivs på flera språk och den därtill hörande frågan om kanonisering.¹ Forskningen om litterär flerspråkighet har därför rika förgreningar även inom exempelvis litteratursociologi, världslitteratur, översättningsstudier och intermediala studier.

I Norden har litterär flerspråkighet under det senaste decenniet vuxit fram som ett självständigt forskningsfält inom litteraturvetenskapen.² Doktorsavhandlingar specifikt inriktade på litterär flerspråkighet (Tidigs 2014; Kleveland 2017) och litterär språkproblematik (Huss 2014) har lagts fram i Finland, Norge och Sverige. Antologier i bok- och tidskriftsform (Grönstrand och Malmio 2011; Nykvist och Friis 2016) har lyft fram flerspråkiga texter och författarskap. Forskningsprojekt såsom ”Litteraturens flerspråkighet i dagens Finland” (Åbo universitet 2014–2016) och ”Flerspråkighet i samtida nordisk litteratur” (Lunds universitet, 2018–2020) har undersökt nordisk litteratur men även haft teoretiska ambitioner som bland annat har manifesterats i den omfattande volymen *The Aesthetics and Politics of Linguistic Borders: Multilingualism in Northern European Literature* (Grönstrand, Huss och Kauranen 2020). Forskning om flerspråkighet i nordisk litteratur sker även utanför Norden, något som den färska volymen *Multilingualität und Mehr-Sprachlichkeit in der Gegenwartsliteratur* (Wischmann och Reinhardt 2019a) vittnar om. Därtill kommer specialnummer av flera internationella tidskrifter (Boyden, Hansen och Kelbert 2018; Claesson, Helgesson och Mahmutović 2020; Bodin, Helgesson och Huss 2020) med inriktning mot det vidare världslitterära fältet, där de teoretiska ambitionerna ligger den litterära flerspråkighetsforskningen

1. För en gedigen introduktion till forskningsfältet litterär flerspråkighet, se Kauranen, Huss och Grönstrand 2020. Se även Wischmann och Reinhardt 2019b samt Dembeck och Parr 2017.
2. För en utförlig genomgång av forskning om flerspråkighet i nordisk litteratur, se Huss 2019.

nära. Här behandlas frågor om *literary translanguaging* och – ur många olika perspektiv – frågor om det vernakulära.

Temat och specialnumrets artiklar är en frukt av symposiet ”Flerspråkig litteratur och läsaren” som anordnades av den internationella Forskargruppen för flerspråkighet i nordisk-baltiska litteraturer vid Östersjöns författar- och översättarcentrum i Visby i mars 2019.³ Författare eller forskare, alla var vi här också läsare, och vårt gemensamma fokus var just läsare av och inom flerspråkig litteratur. Ett tydligt spår som symposiet avsatt i specialnumret är dess inriktning på författarskap som använder sig av de nordiska språken och som från sin växtplats, mer eller mindre nära den sammanbindande Östersjön, hämtat näring från olika språk, tider och platser. Förutom svenska och norska ryms här fornnordiska och fornengelska, därtill engelska, franska, italienska, spanska, tyska, ryska, japanska och thai, samt digitaliseringens kodspråk.

Frågan om läsare har sin egen tradition inom den litterära flerspråkighetsforskningen alltsedan de första, sociolingvistiskt influerade ansatserna på 1970-talet.⁴ Redan från början fanns där en spänning mellan att se flerspråkighet i litterära texter antingen som lyckad kommunikation eller som ett främmandegörande, desautomatiserande drag. Å ena sidan har forskningen länge präglats av synen på litterär flerspråkighet som kommunikation, där en förmodat flerspråkig författare riktar sig till en likartad flerspråkig läsare för vilken texten till inga delar är otillgänglig. En sådan läsare har kapacitet att avkoda alla flerspråkiga ordlekar och ingår i samma språkgemenskap som författaren. Å andra sidan är arvet från formalisterna tydligt genom synen på flerspråkighet som ett främmandegörande drag hos den litterära texten, varvid den automatiserade kommunikationen av semantiskt innehåll förhindras genom att texten riktar uppmärksamheten mot sitt eget språkbruk. Här krävs mindre men ändå något av läsaren: för att flerspråkigheten ska få effekt måste läsaren åtminstone reagera på att något sker, på att en språklig gräns överskrids.

I *Bilingual Aesthetics* (2004), en klassiker inom fältet, vänder Doris Sommer upp och ner på diskussionen om målgrupp med det provocativa utspelet att en enspråkig läsare till och med kan vara en lämpligare måltavla för den flerspråkiga textens spel (2004, 30). Redan i detta verk slår Sommer fast att ”the days of the single, ideal or target reader are gone. Readers move variously in and out of games” (2004, 64). Senare har Rebecca L. Walkowitz (2015, 30) i en världs litteraturkontext lyft fram läsarens *partial fluency* som ett kännetecken för mötet med den flerspråkiga texten, medan Julia Tidigs och Markus Huss (2017, 211) betonar nödvändigheten av att tala om läsare, i plural, och framhåller att det kan finnas läsare som läser en enspråkig text som flerspråkig, och tvärtom.

Ett sådant synsätt – som räknar med att kommunikationen kan få varierande utfall på grund av läsarnas rörlighet och valmöjligheter – öppnar också för att utöver läsarens språkkunskaper betona författarens tilltal, såsom det artikuleras av texten, vad Naoki Sakai (1997, 1–11) har kallat *heterolingual address*. Här finns ingen förutsatt transparens i kommunikationen, utan läsaren (den tilltalade) förutsätts alltid översätta. I fråga om *translingual texts* har Julie Hansen (2012, 556) särskilt framhållit deras förmåga att göra läsaren uppmärksam på såväl språket som medium som på läsprocessen.

3. Vi vill tacka Riksbankens Jubileumsfond för dess generösa stöd till anordnandet av symposiet, Östersjöns författar- och översättarcentrum och dess föreståndare Lena Pasternak för möjligheten att hålla symposiet vid ÖFÖC, och Julie Hansen som ansvarade för ansökan och i samarbete med Lena Pasternak höll i de praktiska arrangemangen. Forskargruppen för flerspråkighet i nordisk-baltiska litteraturer består av Helena Bodin, Heidi Grönstrand, Julie Hansen, Markus Huss och Julia Tidigs. I symposiet deltog författarna Ralf Andtbacka, Marjanek Bakhtiari, Kristian Guttesen, Zinaida Lindén och Øyvind Rimbereid. Förutom forskargruppen deltog även forskarna Anne Karine Kleveland, Kristina Malmio, Karin Nykvist, Janina Orlov och Antje Wischmann.

4. För fylliga bakgrundsteckningar, se Tidigs 2014, 45–105, och Kleveland 2017, 15–51.

Om tidigare forskning framför allt har ägnat sig åt flerspråkighet som omfattar flera nationalspråk och flerspråkighetens funktioner för karaktärgestaltning, miljöskildring och tematik, placerar nyare forskning i stället ofta läsarna i centrum, och det är sådana studier vi i det här specialnumret vill ge prov på under den samlande rubriken ”Flerspråkig litteratur och läsare i interaktion”. Artiklarnas skilda synvinklar till trots förenas de av ett fokus på dynamiken i interaktionen mellan den flerspråkiga litterära texten och dess läsare: Flerspråkighetens verkan bestäms inte på förhand av läsarens språkkunskaper utan formas till en händelse som beror av medium, kontext, det översättande arbete som texten presenterar, det stadium läsaren råkar befinna sig på i sin språkutveckling, liksom av läsarens beredskap och villighet till semantiskt och sensoriskt arbete.⁵

Förändringen i synen på läsarens position i förhållande till den flerspråkiga texten hör, kanske paradoxalt, samman med det ökade intresset för enspråkighet inom flerspråkighetsforskningen. I *Beyond the Mother Tongue: The Postmonolingual Condition* (2012), det utan tvivel mest citerade verket på området det senaste årtiondet, myntar Yasemin Yildiz begreppet enspråkighetsparadigmet (*the monolingual paradigm*) för att beskriva enspråkighetens normativa kraft i det västerländska samhället. David Gramling visar i *The Invention of Monolingualism* (2016) på historiciteten i själva uppfattningen om språk som skilda enheter, och i en nordisk kontext har Heidi Grönstrand (2014a) föreslagit ett skifte från flerspråkighetsforskning till enspråkighetsforskning, något som får omfattande konsekvenser för synen på fenomenet litterär flerspråkighet: Om man tidigare ville belysa litterär flerspråkighet som särfenomen och försvara dess roll i litterär gestaltning, kan vi nu se en vändning mot att en- och flerspråkighet utforskas som historiska fenomen i växelverkan.

Centralt i Yildiz förståelse av enspråkighetsparadigmet är att det inte enbart påverkar individer utan även hela samhällen, och institutioner – däribland litterära (2012, 2–3). Olika språk har getts olika plats i förhållande till den nationella litterära kanon och flerspråkiga författarskap och texter har förbisetts (för exempel ur finsk litteraturhistoria, se Grönstrand 2014a). Ett resultat av medvetenheten om enspråkighetsnormen är omläsningar av författarskap och texter som tidigare inte har betraktats som flerspråkiga (se vidare Dembeck 2014; Anokhina, Dembeck och Weissmann 2019; Huss 2020).

Dessa omläsningar av äldre och ibland kanoniserad litteratur hänger samman med omvärderingen av litterär flerspråkighet som fenomen. Synen på flerspråkighet som ett stabilt, i texten givet fenomen ger i nyare forskning vika för problematisering av själva gränsen mellan *mono* och *multi*. Julia Tidigs och Markus Huss har behandlat flerspråkighet som händelse, som en språklig *bordering*-process (Sakai 2009) i mötet mellan text och olika slags läsare, där språkgränser dras, överskrids och upplöses i läsningen (Huss och Tidigs 2015; Tidigs och Huss 2017; Tidigs 2020a). Flerspråkighet som händelse präglar även världslitteraturforskarna Stefan Helgessons och Christina Kullbergs förståelse av språk och språkgränser i litteratur som ”uneven translingual events” (2018, 136). Helgesson och Kullberg tar således fasta på de asymmetriska maktrelationer som präglar transaktionerna mellan språk och litteraturer. Deras begrepp är applicerbart på såväl textuell som institutionell nivå och påminner om vikten av ett maktperspektiv i synen på såväl flerspråkig text som läsare. Flera av numrets artiklar synliggör den litterära flerspråkighetens komplexa förbindelser med och bearbetning av politiska, historiska eller samhällseliga skeenden – det kan gälla en samtidspolitisk kris (Nykvist), historiebearbetning (Kleveland) eller teknologiska utmaningar (Malmio).

5. Artiklarna i numret företar inga läsareundersökningar. Sådana undersökningar har dock gjorts, framför allt inom språkvetenskapen (för ett exempel, se Rantala 2016).

I samband med de maktproblem som ofta väcks och bearbetas av flerspråkig litteratur ligger det också nära till hands att ta upp frågor om översättning och om överskridandet av språkliga gränser. Att så som i nyare forskning om litterär flerspråkighet framhålla de litterära praktikernas och därmed språkens specificitet och diversitet utmanar i grunden teorier om språket i allmänhet och visar på de problem som föreställningar om oöversättbarhet medför. I stället gynnas en mer flexibel syn på hur en varierad förståelse gradvis kan växa fram genom aktivt arbete med översättning, språkundervisning, ordböcker, omläsningar och samtal (Bodin, Helgesson och Huss 2020, 714). Detta framgår av specialnumrets samtliga artiklar men särskilt hos Hansen, som också i tidigare arbeten (2016, 2018) utforskat just relationen mellan litterär flerspråkighet och översättning.

Att läsare ofta står i forskningens centrum hindrar inte att även författaren fortfarande är att räkna med som föremål för studier som behandlar så kallade *language autobiographies*, självbiografier där språket och gärna de olika språken spelar en framträdande roll för livshistorien, minnena och – då det gäller just författare – även den egna relationen till det litterära skapandet (för ett finlandssvenskt respektive finskt exempel, se Bodin 2020a och Grönstrand 2020). Också den omfattande frågan om så kallade självöversättningar erbjuder sig inom studiet av litterär flerspråkighet (se Grönstrand 2014b), och i Hansens artikel berörs just självöversättning som en aspekt av Zinaida Lindéns författarskap. Självframställningar, som berör författarens språkliga bakgrund, och översättningar av författares egna texter bär oundgängligen spår av den omgivande, flerspråkiga världen. Flera av numrets artiklar hittar också en nyckel till läsarens arbete med den flerspråkiga texten i författarnas *poetik*: för Kleveland ligger den i Fløgstads syn på språkets uttrycksmöjligheter, för Bodin i Tunströms materiellt-sinnliga språksyn.

Just textens materialitet och läsningens sensoriska aspekter är också det centrala i Tidigs och Huss förståelse av den flerspråkiga texten och läsarna. I mötet med främmande ord, och i än högre grad i mötet med främmande skrift (Bodin 2018, 2020a och 2020b), inbjuds läsare att arbeta med med ordens visuellt-spatiala och auditivt-temporal modaliteter. Just multimodala och intermediala perspektiv på litterär flerspråkighet är ett framträdande stråk inom den nyaste forskningen (Huss 2020; Kauranen 2020; Tidigs och Huss 2017; Tidigs 2020a, 2020b och 2020c), och spelet mellan olika modaliteter ger såväl Nykvists och Kleveland som Bodins artiklar prov på i detta nummer.⁶

Läsarens arbete med den flerspråkiga texten är långtifrån enbart intellektuellt utan präglas av både det sensoriska och det affektiva. Redan hos Sommer innehade läsarens reaktioner – oro, irritation, rädsla, motvilja, men också lättnad – en central position (2004, 62–64). Även i specialnumrets artiklar, kanske särskilt hos Nykvist och Malmio, ser vi hur läsningens hela känslspektrum, från upptäckarglädje via förvirring till motvilja, får ta plats i mötet med språkliga gränser som gör läsarens utmaningar och utsatthet kognitivt och sensoriskt påtagliga. Som Tidigs och Huss (2017, 231; se även Tidigs 2020a) påpekar, är frågor om läsares diversitet, textens multimodalitet och läsareffekternas betydelse inte begränsade till flerspråkig litteratur, men den flerspråkiga textens arbete med – ibland oöverstigliga – språkgränser tenderar att göra olika läsares skilda förutsättningar, manöverutrymme och position explicita.

De fem artiklarna i detta nummer belyser på olika sätt interaktionen mellan flerspråkig text och läsare. I sin artikel, "Situerad flerspråkighet – exemplet Caroline Bergvalls *Drift*" (ett verk som är dels en bok från 2014, dels en senare performance), prövar Karin Nykvist Roman Jakobsons klassiska kommunikationsmodell som verktyg för att utforska den fler-

6. Den medieteorietiska grund som forskningen i litterär flerspråkighet har använt är framför allt Lars Elleströms modeller för *media transformation* (2014) och Jürgen Bruhns begrepp *heteromediality* (2016).

språkiga textens situering i tid och rum, mellan språk, publiker, kontexter och medier. Där Jakobson kommer till korta tar performativitetsteori och Gilles Deleuzes tänkande om språkets stamning vid. På så vis möjliggörs en läsning av flerspråkighet där läsaren får delta, inte bara bli en mottagare.

Det mänskliga språkets gränser gentemot kodspråk är ämnet för Kristina Malmios artikel ”Du och jag, jag och du. Flerspråkighet, digitalisering och läsaren i Ralf Andtbackas *Wunderkammer*”. Medan litterär flerspråkighetsforskning nästan uteslutande har riktat in sig på naturliga språk och språkvarieteter vidgar Malmio perspektivet till den binära kodens språk. Hon visar hur Andtbackas experimentella dikter gång på gång aktualiserar närvaron av det digitala och en underliggande binär kod. När dikterna på olika vis gör sina läsare uppmärksamma på kodens närvaro ställs de inför nya former av obegriplighet, något som kräver reflektion över läsarens relation till texten (och textens relation till läsaren) i termer av såväl frihet som tvång.

I artikeln ”Meningspotensialer og lesningens *panta rhei*-prinsipp. Flerspråkighet hos Kjartan Fløgstad” tar Anne Karine Kleveland avstamp i den norske författarens tänkande kring språk och språkspel för att undersöka hur läsare kan aktivera den flerspråkiga textens många kontexter och associationer, som sträcker sig över och genom språk. I Klevelands analys – liksom i Fløgstads poetik – blir läsningen aldrig färdig utan innebär ett ständigt nytt språkarbete, för varje läsare och varje läsning. Läsarens gåtlösande och läroprocess är även närvarande i Helena Bodins artikel ”Skriftens roll i skådespelet. Flerspråkighet och flerskriftlighet i Göran Tunströms *Chang Eng*”.⁷ Här blir skriftens modaliteter särskilt påtagliga genom den flerspråkighet som inbegriper olika skriftsystem – latinskt alfabet respektive thaiskrift. Som Bodin visar är läsarens arbete med ordens ”ut- och insida” nödvändigt för att synliggöra hur sammanflätningens och utsägelsens problem bearbetats i Tunströms dramatekst om de siamesiska tvillingarnas sammanväxta kropp.

Slutligen vidgar Julie Hansen i sin artikel ”En flerspråkig värld på svenska. Språkliga diskrepanser i Zinaida Lindéns roman *För många länder sedan*” perspektivet från texters flerspråkighet till de komplexa översättningsstrategier som på flera plan genomströmmar gestaltningen av flerspråkiga karaktärer och miljöer. Som Hansen visar, fungerar här romanens jagberättare, den ryska diplomathustrun, som en översättarfigur som förmedlar sin flerspråkiga värld på svenska för svenskspråkiga läsare. Med hjälp av begreppen *transmesis* och *transfiction* friläggs här den metanivå i romanen där glappen mellan språken i den fiktiva världen och textens språk utmanar läsaren att reflektera över sin egen verklighets flerspråkighet.

De fem artiklarna belyser den flerspråkiga litteraturens interaktion med sina läsare (i Nykvists fall även åskådare och åhörare), i fråga om lyrik, performancekonst, dramatik och prosa. Frågeställningarna som konstellationen flerspråkighet och läsare väcker berör allt från språkliga modaliteter till tematik, ordlek till intermedialitet, karaktärsgestaltning till historiebruk. De behandlar ett par viktiga representanter för nordisk och transnationell avantgarde-lyrik, ett par av det sena 1900-talets mest uppburna nordiska prosaister, och en framstående nordisk representant för den ryska exillitteraturen. Där Bergvalls och Andtbackas verk driver sina läsare mot språkets upplösning – visuellt, auditivt eller digitalt – bjuder flerspråkigheten i Fløgstads och Tunströms texter in till ett lärande arbete, medan det uppenbara glappet mellan flerspråkig värld och enspråkig text hos Lindén väcker frågor om översättning och språklig kommunikation som förmeras i varje läsares flerspråkiga värld.

Julia Tidigs och Helena Bodin

7. Eftersom Helena Bodin är en av numrets redaktörer har *Eddas* ordinarie redaktion i fråga om Bodins artikel valt ut och handhaft all korrespondens med de anonyma granskarna, vilkas identitet inte är känd av gästredaktörerna.

Litteratur

- Anokhina, Olga, Till Dembeck och Dirk Weissman, red. 2019. *Mapping Multilingualism in 19th Century European Literatures. Le plurilinguisme dans les littératures européennes du XIXe siècle*. Berlin: LIT Verlag.
- Bodin, Helena. 2018. "Heterographics as a Literary Device: Auditory, Visual, and Cultural Features". *Journal of World Literature* 3 (2), 196–216. <https://doi.org/10.1163/24056480-00302005>.
- . 2020a. "So let me remain a stranger': Multilingualism and Bilingualism in the Works of Finnish-Swedish Writer Tito Colliander". I *The Aesthetics and Politics of Linguistic Borders: Multilingualism in Northern European Literature*, redigerad av Heidi Grönstrand, Markus Huss och Ralf Kauranen, 242–262. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429260834-14>.
- . 2020b. "The Clamour of Babel, in All the Tongues of the Levant': Multivernacular and Multiscriptal Constantinople around 1900 as a Literary World". *Textual Practice* 34 (5): 783–802. <https://doi.org/10.1080/0950236X.2020.1749382>.
- Bodin, Helena, Stefan Helgesson och Markus Huss, red. 2020. Specialnummer: "Inscriptions of Worldliness: Linguistic Materiality and the Poetics of the Vernacular". *Textual Practice* (34) 5. <https://doi.org/10.1080/0950236X.2020.1749377>.
- Boyden, Michael, Julie Hansen och Eugenia Kelbert, red. 2018. Specialnummer: "Literary Translingualism". *Journal of World Literature* 3 (2). <https://doi.org/10.1163/24056480-00302001>.
- Bruhn, Jørgen. 2016. *The Intermediality of Narrative Literature: Medialities Matter*. London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-57841-9>.
- Claesson, Christian, Stefan Helgesson och Adnan Mahmutović, red. 2020. Specialnummer: "Publication, Circulation and the Vernacular: Dimensions of World Literary Unevenness". *Interventions* (22) 3. <https://doi.org/10.1080/1369801x.2020.1718535>.
- Dembeck, Till. 2014. "Für eine Philologie der Mehrsprachigkeit. Zur Einführung". I *Philologie und Mehrsprachigkeit*, redigerad av Till Dembeck och Georg Mein, 9–38. Heidelberg: Winter.
- Dembeck, Till och Rolf Parr. 2017. *Literatur und Mehrsprachigkeit. Ein Handbuch*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag.
- Elleström, Lars. 2014. *Media Transformation: The Transfer of Media Characteristics among Media*. Basingstoke och New York: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137474254>.
- Gramling, David. 2016. *The Invention of Monolingualism*. New York: Bloomsbury Academic.
- Grönstrand, Heidi och Kristina Malmio (red.) 2011. *Både och, sekä että. Om flerspråkighet. Monikielisydestä*. Helsingfors: Schildts.
- Grönstrand, Heidi. 2014a. "Från flerspråkighetsforskning till enspråkighetsforskning". *Finsk Tidskrift* 139 (3–4): 47–58. http://www.finsktidskrift.fi/wp-content/uploads/2018/02/ft_34_2014_arkiv.pdf.
- . 2014b. "Self-translating: Linking Languages, Literary Traditions and Cultural Spheres". I *Cosmopolitanism and Transnationalism: Visions, Ethics and Practices*, redigerad av Leena Kaunonen, 116–137. Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies. http://www.helsinki.fi/collegium/journal/volumes/volume%2015/index_15.htm.
- . 2020. "Humour and Shifting Language Borders in Umayya Abu-Hanna's Auto-fictional Novel *Sinut*". I *The Aesthetics and Politics of Linguistic Borders: Multilingualism in Northern European Literature*, redigerad av Heidi Grönstrand, Markus Huss och Ralf Kauranen, 114–129. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429260834-7>.
- Grönstrand, Heidi, Markus Huss och Ralf Kauranen, red. 2020. *The Aesthetics and Politics of Linguistic Borders: Multilingualism in Northern European Literature*. London: Routledge, <https://doi.org/10.4324/9780429260834>.
- Hansen, Julie. 2012. "Making Sense of the Translingual Text: Russian Wordplay, Names, and Cultural Allusions in Olga Grushin's *The Dream Life of Sukhanov*". *Modern Language Review* 107 (2): 540–558. <https://doi.org/10.5699/modelangrevi.107.2.0540>.
- . 2016. "Translating the Translingual Text: Olga Grushin's Anglophone Novel *The Dream Life of Sukhanov* in Russian". *Translation and Interpreting Studies* 11 (1): 100–117. <https://doi.org/10.1075/tis.11.1.06han>.
- . 2018. "Introduction: Translingualism and Transculturality in Russian Contexts of Translation". *Translation Studies* 11 (2): 113–121. <https://doi.org/10.1080/14781700.2018.1434087>.

- Helgesson, Stefan och Christina Kullberg. 2018. "Translingual Events: World Literature and the Making of Language". *Journal of World Literature* (3): 136–152. <https://doi.org/10.1163/24056480-00302002>.
- Huss, Markus. 2014. *Motståndets akustik. Språk och (o)ljud hos Peter Weiss 1946–1960*. Diss. Stockholms Universitet Lund: Ellerströms.
- . 2019. "Mehrsprachigkeit in der skandinavischen und finnischen Literaturwissenschaft: Spurensuche und Bestandaufnahme". I *Multilingualität und Mehr-Sprachlichkeit in der Gegenwartsliteratur*, redigerad av Antje Wischmann och Michaela Reinhardt, 37–55. Freiburg: Rombach.
- . 2020. "'Conversations in misspelled English': Partial Comprehension and Linguistic Borderlands in Tomas Tranströmers *Östersjöar. En dikt (Baltics)*". I *The Aesthetics and Politics of Linguistic Borders: Multilingualism in Northern European Literature*, redigerad av Heidi Grönstrand, Markus Huss och Ralf Kauranen, 176–198. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429260834-11>.
- Huss, Markus och Julia Tidigs. 2015. "The Reader as Multilingual Soloist: Linguistic and Medial Transgressions in the Poetry of Cia Rinne". I *Borders under Negotiation*, redigerad av Daniel Rellstab och Nestori Siponkoski. Vaasa: Vakki, 16–24. http://www.vakki.net/publications/2015/VAKKI2015_Huss&Tidigs.pdf.
- Kauranen, Ralf. 2020. "De-bordering Comics Culture: Multilingual Publishing in the Finnish Field of Comics". I *The Aesthetics and Politics of Linguistic Borders: Multilingualism in Northern European Literature*, redigerad av Heidi Grönstrand, Markus Huss och Ralf Kauranen, 64–86. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429260834-4>.
- Kauranen, Ralf, Markus Huss och Heidi Grönstrand. 2020. "Introduction: The Processes and Practices of Multilingualism in Literature". I *The Aesthetics and Politics of Linguistic Borders: Multilingualism in Northern European Literature*, redigerad av Heidi Grönstrand, Markus Huss och Ralf Kauranen, 3–23. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429260834-1>.
- Kleveland, Anne Karine. 2017. *Den hemmelege jubelen i denne forma. Spanskspråklig kultur og flerspråkighet i Kjartan Fløgstads forfatterskap*. Diss. Trondheim: NTNU.
- Nykvist, Karin och Elisabeth Friis, red. 2016. Specialnummer: "Flerspråkighet: En allvarsam lek". *Lyriskvänner* (5–6).
- Rantala, Maud. 2016. "Flerspråkighet i finlandssvenska ungdomsromaner – vad anser läsarna?". I *Språkmöten i skönlitteratur. Perspektiv på litterär flerspråkighet*, redigerad av Siv Björklund och Harry Lönnroth, 111–125. Vasa: VAKKI Publications. <https://www.univaasa.fi/fi/sites/vakki/publications/sprakmoten/rantala/>.
- Sakai, Naoki. 1997. *Translation and Subjectivity: On "Japan" and Cultural Nationalism*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- . 2009. "How do we count a language? Translation and discontinuity". *Translation Studies* 2 (1): 71–88. <https://doi.org/10.1080/14781700802496266>.
- Sommer, Doris. 2004. *Bilingual Aesthetics. A New Sentimental Education*. Durham: Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822385790>.
- Tidigs, Julia. 2014. *Att skriva sig över språkgränserna. Flerspråkighet i Jac. Ahrenbergs och Elmer Diktonius prosa*. Diss. Åbo: Åbo Akademis förlag. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-765-709-9>.
- . 2020a. "Multilingualism and the Work of Readers: Processes of Linguistic Bordering in Three Cases of Contemporary Swedish-Language Literature". I *The Aesthetics and Politics of Linguistic Borders: Multilingualism in Northern European Literature*, redigerad av Heidi Grönstrand, Markus Huss och Ralf Kauranen, 225–241. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429260834-13>.
- . 2020b. "The Tongue, the Text and the Tape Recorder: Vernacular and the Technology of Writing in Ralf Andtbacka's *Wunderkammer*". *Textual Practice* 34 (5): 761–782. <https://doi.org/10.1080/0950236X.2020.1749381>.
- . 2020c. "What Have They Done To My Song? Recycled Language in Monika Fagerholm's *The American Girl*". I *Contemporary Nordic Literature and Spatiality*, redigerad av Kristina Malmio och Kaisa Kurikka, 185–207. New York: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-23353-2_9.
- Tidigs, Julia och Markus Huss. 2017. "The Noise of Multilingualism: Reader Diversity, Linguistic Borders and Literary Multimodality". *Critical Multilingualism Studies* 5 (1): 208–235. <https://cms.arizona.edu/index.php/multilingual/article/view/110>.

- Walkowitz, Rebecca L. 2015. *Born Translated: The Contemporary Novel in an Age of World Literature*. New York: Columbia University Press. <https://doi.org/10.7312/walk16594>.
- Wischmann, Antje och Michaela Reinhardt, red. 2019a. *Multilingualität und Mehr-Sprachlichkeit in der Gegenwartsliteratur*. Freiburg: Rombach.
- . 2019b. "Von der Multilingualität zur Mehr-Sprachlichkeit". I *Multilingualität und Mehr-Sprachlichkeit in der Gegenwartsliteratur*, redigerad av Antje Wischmann och Michaela Reinhardt, 7–31. Freiburg: Rombach.
- Yildiz, Yasemin. 2012. *Beyond the Mother Tongue: The Postmonolingual Condition*. New York: Fordham University Press.